УДК 159.922.2:004.738:378.147
DOI https://doi.org/10.32782/psych.studies/2025.4.4

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ НАДМІРНОЇ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Лукащук Світлана Юріївна,
доктор філософії,
викладач циклової суспільно-гуманітарних дисциплін
Фахового медичного коледжу
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
https://orcid.org/0000-0001-7647-7102

У статті висвітлено соціально-психологічні наслідки надмірної віртуалізації інформаційного простору для професійного становлення майбутніх лікарів. На основі поєднання сучасних українських та міжнародних досліджень проаналізовано динаміку змін, що відбуваються у структурі професійної ідентичності студентів-медиків під впливом цифрових технологій, симуляційного навчання, віртуальної та доповненої реальності, а також постійного перебування у цифровому середовищі. Теоретичний блок окреслює ключові концепції віртуалізації, феномен інформаційного перенасичення, формування синтетичних форм комунікації та вплив цифрової взаємодії на мотиваційну й емоційно-регулятивну сфери майбутніх фахівців.

Емпірична частина статті представлена даними дослідження вибірки студентів 3–5 курсів медичних університетів, спрямованого на виявлення ризиків фрагментації професійної ідентичності, зниження стресостійкості, емоційного виснаження, послаблення рефлексивної здатності та зростання залежності від цифрових форм навчання. Використані методики дали змогу встановити, що надмірна залученість до віртуального простору корелює зі зниженням здатності до емпатійного контакту, а також із труднощами формування стійкого професійного «Я-образу». Окрему увагу приділено феномену «віртуальної компетентності», яка, з одного боку, стає ресурсом професіоналізації, а з іншого – формує ризики поверхневого засвоєння знань і переорієнтації на швидкі цифрові підказки замість розвитку клінічного мислення.

Результати дослідження свідчать, що збалансоване поєднання онлайн-та офлайн-форм навчання, розвиток критичного мислення, цифрової гігієни та емоційної регуляції є ключовими факторами підтримки здорового професійного становлення майбутніх лікарів у високовіртуалізованому суспільстві. Запропоновано низку рекомендацій для освітнього процесу, спрямованих на зменшення негативних наслідків віртуалізації та підсилення адаптаційних ресурсів студентів. Стаття підкреслює важливість формування цілісної професійної ідентичності у майбутніх медиків як передумови їхньої психологічної стійкості, професійної надійності та відповідальної медичної практики в умовах цифрової трансформації.

Ключові слова: *віртуалізація інформаційного простору, професійна ідентичність, майбутні лікарі, цифрове середовище, психологічна готовність, симуляційне навчання.*

Lukashchuk Svitlana. Socio-psychological consequences of excessive virtualization of information space для professional development of future physicians

The article highlights the socio-psychological consequences of excessive virtualization of the information space for the professional development of future physicians. Based on a combination of contemporary Ukrainian and international research, it analyzes the dynamics of changes occurring in the structure of medical students' professional identity under the influence of digital technologies, simulation-based learning, virtual and augmented reality, as well as their constant presence in digital environments. The theoretical section outlines key concepts

© Лукащук С. Ю., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

of virtualization, the phenomenon of information overload, the formation of synthetic communication forms, and the impact of digital interaction on the motivational and emotional-regulatory domains of future professionals.

The empirical section presents data from a study involving students of 3nd–5th years of medical universities, aimed at identifying risks of fragmentation of professional identity, reduced stress resilience, emotional exhaustion, weakened reflective capacity, and increased dependence on digital learning formats. The applied methods made it possible to determine that excessive engagement in virtual environments correlates with a reduced ability for empathic contact and difficulties in forming a stable professional self-image. Particular attention is given to the phenomenon of «virtual competence» which, on the one hand, becomes a resource for professionalization, yet on the other hand generates risks of superficial knowledge acquisition and reliance on rapid digital cues instead of developing clinical thinking.

The results indicate that a balanced integration of online and offline learning formats, along with the development of critical thinking, digital hygiene, and emotional regulation, constitutes key factors supporting healthy professional development of future physicians in a highly virtualized society. The article offers a set of recommendations for the educational process aimed at reducing the negative effects of virtualization and strengthening students' adaptive resources. It emphasizes the importance of forming a coherent professional identity among future doctors as a prerequisite for psychological resilience, professional reliability, and responsible medical practice in the context of digital transformation.

Key words: *virtualization of the information space, professional identity, future physicians, digital environment, psychological readiness, simulation-based learning.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де інформаційний простір дедалі більше набуває рис тотальної віртуалізації, особистість постає перед новим антропологічним викликом – збереженням власної онтологічної присутності. Якщо у традиційному освітньому процесі формування професійної ідентичності майбутнього лікаря спиралося на живий досвід співбуття – безпосередню зустріч із людським тілом, болем, стражданням, то зараз ця зустріч дедалі частіше відбувається у площині медіаційного образу, симуляції, цифрового еквівалента реальності.

Віртуалізація, що постала спершу як допоміжний інструмент, із часом перетворилася на самодостатній простір життєдіяльності індивіда, де інформація втратила межі, а взаємодія – тілесну основу. Це явище має не лише технологічний чи педагогічний вимір, але й глибоко психологічний і соціокультурний. Воно змінює способи переживання світу, конструювання ідентичності, сприйняття себе як суб'єкта професійної діяльності.

Професійне становлення лікаря – це не лише процес опанування знань і навичок, а передусім процес становлення особистісної відповідальності за Іншого, у якому зливаються емпатія, рефлексія та етична свідомість. Саме тому надмірна віртуалізація навчального простору створює загрозу редукції живої міжособистісності, зводячи її до когнітивного алгоритму, що оперує не людиною, а її цифровим образом.

У просторі віртуальної комунікації, де тілесність відсутня, емоційна взаємність зникає або імітується, відбувається розрив між знанням і співпереживанням, між технологічною компетентністю та людяністю. Така ситуація може призводити до феномена «емоційного спустошення» майбутніх спеціалістів, які втрачають смислові орієнтири свого фаху, перетворюючи його з покликання на функцію.

У цьому контексті віртуалізований інформаційний простір постає не лише як середовище обміну даними, а і як психологічний хронотоп, у межах якого відбувається нова форма соціалізації особистості. Зміна цього хронотопу зумовлює інші принципи взаємодії – спрощення смислів, прискорення рефлексій, заміну досвіду на інформацію. Для майбутнього лікаря це означає не лише трансформацію способу навчання, але й переосмислення самої сутності професійного «Я», яке формується тепер не у клінічному контакті, а у «цифровому дзеркалі» соціальних мереж, онлайн-курсів, симуляцій та інформаційних потоків.

Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою осмислення соціально-психологічних наслідків надмірної віртуалі-

зації як чинника, що впливає на глибину професійної ідентифікації, рівень емпатійності та здатність до рефлексії студентів медиків. Йдеться не лише про педагогічні ризики, але й про можливу онтологічну втрату присутності – відчуття живого контакту з реальністю людського страждання, без якого лікар втрачає не просто професійну компетентність, а смисл свого буття в медицині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійної ідентичності майбутніх медичних фахівців є багатовимірним соціально-психологічним феноменом, що активно досліджується як вітчизняними, так і міжнародними науковцями. Психолого-педагогічні умови становлення особистісно-професійної ідентичності здобувачів професійно-технічної освіти були предметом дослідження Н. Ф. Шевченко, О. С. Волобуєвої, М. Г. Іванчук (2023). Соціально-психологічні аспекти професійної ідентичності медичних психологів аналізував А. С. Борисюк (2010), а формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури – В. В. Демченко (2018). Гендерні особливості готовності майбутніх психологів до професійної кар'єри вивчала М. В. Горенко (2022), а загальні психологічні механізми формування професійної ідентичності були висвітлені Я. С. Андрушко (2013). Мотиви навчання студентів медичних закладів вищої освіти України різних курсів досліджували Р. Ф. Юрій, Б. Ф. Коваль (2024), а оцінку впливу цифрових інструментів на мотивацію у змішаному навчанні – Р. Ф. Юрій, Б. Ф. Коваль, Т. Є. Вуж (2025). Професійне становлення студентів-психологів та особливості розвитку їхньої професійної ідентичності досліджували також В. Осьодло, Л. Сердюк, О. Курбатова.

Систематизація цих досліджень дозволяє констатувати, що формування професійної ідентичності майбутніх медиків та психологів перебуває під впливом багатьох факторів: тривалості професійної практики, гендерних особливостей, навчальної мотивації, психолого-педагогічної середовища та цифрових технологій. Дослідники підкреслюють, що надмірна віртуалізація навчального середовища може впливати на когнітивні, емоційні та ціннісні аспекти становлення професійного «Я», а інтеграція технологій має відбуватися через розвиток емпатії, рефлексії та тілесно-емоційної компетентності.

Мета статті полягає у виявленні соціально-психологічних наслідків надмірної віртуалізації інформаційного простору для процесу професійного становлення майбутніх лікарів. Виходячи із мети дослідження, основним завданням було одночасне поєднання феноменологічного, емпіричного та аксіологічного підходів, що дозволить осмислити віртуалізацію не лише як технічний, а і як антропологічно-психологічний феномен сучасності.

Результати дослідження. Віртуалізація є одним із ключових процесів сучасної цивілізації, який позначає не просто технологічне оновлення комунікаційних засобів, а зміну способу людського буття. Вона створює нову форму присутності людини у світі – присутність без тілесності, взаємодію без дотику, досвід без переживання.

У цьому контексті віртуальний простір стає своєрідною «другою реальністю», у якій соціальні зв'язки набувають симулятивного характеру, а інформаційні потоки замінюють автентичне спілкування [1, с. 122–130].

Як зазначають сучасні українські дослідники (Р. Юрій, Б. Коваль, Т. Вуж) (2025) віртуалізація інформаційного простору є процесом перенесення значущих соціальних практик у площину цифрової репрезентації, де межі між «реальним» і «віртуальним» стають дедалі умовнішими. Людина опиняється в ситуації багатовимірного інформаційного середовища, яке формує її світогляд, поведінкові моделі та навіть психоемоційні стани [2, с. 1224–1237].

А. Разумна зауважує, що сучасний індивід дедалі частіше живе не в реальності, а в уявленні про реальність, сконструйованому засобами віртуального наративу [3, с. 26–37].

З психологічного погляду віртуалізація – це не лише зміна способу комунікації, а й модифікація способів переживання себе. Студент «у мережі» переживає власну суб'єктність у фрагментарній, динамічній формі – у вигляді аватарів, профілів, цифрових ролей. Так виникає феномен розщепленої ідентичності, коли особистісна

цілісність поступається гнучкості самопрезентації [4, с. 141–143].

Для майбутнього лікаря така динаміка може бути особливо небезпечною, адже професійна ідентичність у медицині потребує внутрішньої цілісності, стабільності ціннісних орієнтирів і здатності до емпатійного занурення у досвід іншої людини [5, с. 104–110].

Таким чином, надмірна віртуалізація створює феномен, який можна окреслити як зміну форм людської присутності. У цьому новому хронотопі інформація перестає бути засобом пізнання світу – вона стає самодостатнім середовищем, що визначає, як саме особа існує, мислить і відчуває.

Саме тому дослідження впливу віртуалізованого простору на професійне становлення майбутніх лікарів має не лише соціально-психологічне, але й антропологічне значення: воно стосується сутності людяності в умовах технологічної цивілізації.

Своєю чергою, професійне становлення – це не лише поступове опанування знань, умінь і навичок, а насамперед становлення індивіда як суб'єкта відповідальності, здатного діяти на межі чужого болю й власної чутливості [6, с. 14–21].

У медичному просторі цей процес особливо загострює питання онтологічної присутності: лікар не просто «виконує функцію допомоги», а свідчить про людську присутність у просторі страждання.

Як підкреслюють українські науковці (В. Осьодло, Л. Сердюк, А. Курбатова), професійне становлення передбачає три взаємопов'язані рівні:

1. Когнітивний – оволодіння спеціальними знаннями, вміннями та навичками;

2. Емоційно-ціннісний – формування емпатії, моральної чутливості, етичних орієнтирів;

3. Екзистенційно-смисловий – усвідомлення власного призначення, покликання, меж професійної влади над життям іншої людини.

Якщо перший рівень може бути відтворений у цифровому форматі, то другий і третій неможливо «оцифрувати» без втрати автентичності. У цьому полягає ключова психологічна проблема надмірної віртуалізації: вона відтворює знання, але не породжує досвід [7, с. 126–134].

Віртуальне навчання здатне імітувати ситуацію контакту, але не може передати його енергетичного, тілесного й морального виміру. Лікар, який формує професійну свідомість переважно в цифровому просторі, ризикує залишитися «технічно компетентним, але екзистенційно порожнім» [8].

Професійне становлення у віртуалізованому середовищі також характеризується зміщенням фокусу з рефлексії на реактивність. Студент опановує не реальні ситуації, а готові моделі поведінки, що обмежує розвиток критичного мислення. Замість самостійного пошуку смислу він засвоює алгоритм дій, у якому відсутній живий вимір невизначеності – того, що формує справжню зрілість фахівця [9].

Таким чином, професійне становлення у медичній галузі – це завжди процес входження у реальність страждання, у який неможливо увійти через екран. Віртуалізація створює ілюзію присутності, але позбавляє можливості автентичного досвіду зустрічі з Іншим.

І саме ця втрата зустрічі – найглибший соціально-психологічний наслідок цифрової доби.

Важливим аспектом у вивченні наслідків надмірної віртуалізації інформаційного простору для професійного становлення майбутніх лікарів є онтологічна присутність і феномен «втрати реальності». В. Франкл визначає поняття онтологічної присутності як здатність особистості бути у світі свідомим і відповідальним суб'єктом. У психології це можна інтерпретувати як стан внутрішньої зібраності, цілісності, зв'язку між думкою, тілом і переживанням [10].

Віртуалізація ж деструктурує ці зв'язки, формуючи стан «розпорошеної присутності»: особи ніби одночасно всюди і ніде.

У процесі професійного становлення лікаря онтологічна присутність є основою етичного ставлення до пацієнта. Вона виявляється у здатності бути поруч, чути біль, бачити людину, а не симптом [11].

Коли ж освітній простір трансформується у віртуальний, ця присутність зменшується: контакт замінюється комунікацією, співпереживання – інформацією, етика – протоколом.

Як наслідок, формується феномен психологічного віддалення – студент здатен

відтворювати професійні дії, але не переживати їхній смисл.

У межах сучасної психології цей феномен може бути розглянутий через концепт «онтологічної тривоги»: втрачаючи автентичну присутність, особистість переживає неусвідомлений дефіцит реальності, який компенсує інформаційним надлишком [12].

Це створює парадоксальний стан: чим більше інформації засвоює студент, тим менше він проживає її як досвід. У цьому полягає глибинна суперечність цифрової освіти – знання без переживання втрачає смисл.

Методологічно дане дослідження спирається на поєднання феноменологічного, екзистенційного та соціально-психологічного підходів.

- Феноменологічний – дає змогу описати суб'єктивний досвід віртуальної взаємодії як особливий спосіб переживання світу;
- Екзистенційний – дозволяє зрозуміти, як надмірна віртуалізація впливає на відчуття сенсу, присутності, покликання у професійній діяльності;
- Соціально-психологічний – окреслює механізми групової динаміки, комунікації, соціальної ідентифікації у цифровому середовищі.

Таке поєднання дозволяє не зводити проблему до педагогічної чи технологічної, а бачити її як антропологічно-психологічну: віртуалізація змінює не лише умови навчання, а саму структуру суб'єктності майбутнього фахівця.

Отже, завдання дослідження полягає не лише у вимірі впливу цифровізації на професійну ідентичність, а й у виявленні глибинних змін у модальності професійного буття лікаря в соціокультурному середовищі.

З огляду на актуальність обраної теми, нами було проведено емпіричне дослідження, мета якого – виявлення соціально-психологічних наслідків віртуалізації для професійного становлення майбутніх лікарів. Дослідження проведено на базі одного з медичних університетів України у 2024 році. У вибірку увійшли 82 студенти 3–5 курсів спеціальностей «лікувальна справа» та «педіатрія». Учасники перебували на етапі активного професійного самовизначення, коли майбутній лікар починає осмислювати не лише професійну функцію, а й ціннісно-світоглядну позицію фахівця, що працює з людським стражданням.

З метою виявлення рівня віртуалізації інформаційного простору студентів використано комбінований підхід, що поєднує кількісні та якісні методи:

- Тест залежності від інтернету К. Янга (IAT) – для оцінки інтенсивності залученості у віртуальне середовище;
- Методика емоційного вигорання В. Бойка – для виявлення рівня психоемоційного виснаження;
- Шкала емпатії Д. Мерабіана та Н. Епштейна – як індикатор здатності до співпереживання;
- Авторська анкета «Віртуальне Я» – розроблена для оцінки ступеня ідентифікації з власним цифровим образом (самопрезентація, комунікативна залежність, потреба у визнанні в мережі).
- Напівструктуроване інтерв'ю феноменологічного типу, спрямоване на виявлення особистісних переживань, пов'язаних із цифровою реальністю: «Що для тебе означає бути лікарем у час цифрових технологій?», «Чи відчуваєш ти себе справжнім у мережевій комунікації?», «Які емоції виникають, коли твій досвід замінюється віртуальною симуляцією?».

Отримані результати було опрацьовано за допомогою описової статистики (визначення середніх показників і кореляційних зв'язків), а також якісного феноменологічного аналізу інтерв'ю.

За результатами опитування встановлено, що 57% студентів демонструють високий або помірно високий рівень віртуальної залученості, що проявляється у потребі постійного оновлення цифрового статусу, перевірки повідомлень і залежності від візуальної самопрезентації.

У групи з високими показниками за тестом Янга спостерігається:

– зниження рівня емпатійності ($r = -0,42$; $p < 0,05$),

– вищі показники емоційного виснаження за шкалою Бойка ($r = 0,51$; $p < 0,01$),

– тенденція до фрагментарності самоусвідомлення, що проявляється у висловлюваннях:

«Я ніби бачу себе з боку, коли спілкуюся», «Іноді легше написати, ніж сказати», «У віртуальному спілкуванні не треба сприймати обличчя іншого».

Ці свідчення вказують на розрив між внутрішнім і зовнішнім Я, коли віртуальний образ стає не просто інструментом комунікації, а замінником реальної ідентичності.

У студентів із низьким рівнем віртуальної включеності спостерігається вищий рівень професійної рефлексії та емпатії: вони частіше говорили про «відповідальність перед пацієнтом», «вміння бачити біль», «небезпеку байдужості». У протилежних випадках звучали тези: «Головне – мати інформацію», «Пацієнт – це кейс», «Емоції заважають бути професійним».

Таким чином, надмірна віртуалізація корелює з редукцією емоційної чутливості та обмеженням професійної ідентичності до когнітивного рівня. У феноменологічному сенсі – це втрата «живої присутності» в акті взаємодії з Іншим.

У ході аналізу даних інтерв'ювання виявлено декілька типів переживання власної професійної реальності у віртуальному просторі:

1. Тип «спостерігача» – суб'єкт відчуває дистанцію між собою і професійною дією: «Я дивлюсь, як інші рятують життя в TikTok, і це теж ніби мій досвід». Психологічно це форма втечі від автентичного досвіду, заміщення участі спогляданням.

2. Тип «підміненої ідентичності» – майбутній лікар переживає розрив між власним образом у мережі й реальною собою: «Онлайн я більш впевнений, ніж у клініці». Виникає дисоціація між образом і присутністю, що ускладнює формування професійного Я.

3. Тип «цифрової компенсації» – прагнення до самоствердження через публікації про навчання, успіхи, «досконале життя». Механізм психологічного захисту, який знижує тривогу перед реальними невдачами, але одночасно гальмує розвиток внутрішньої зрілості.

У цьому контексті віртуальність виступає не лише як середовище інформаційного існування, а як новий хронотоп ідентичності – простір, у якому студент «існує», лише поки він «видимий». Така умова породжує стан онтологічної тривоги: необхідність постійно підтверджувати власне існування через цифрову активність [13].

Аналіз результатів дослідження. Аналіз результатів дослідження дозволяє окреслити три основні соціально-психологічні наслідки надмірної віртуалізації для професійного становлення майбутніх лікарів:

1. Редукція емпатійності через переважання когнітивної взаємодії над емоційно-тілесною.

2. Формування «віртуальної ідентичності» як фрагментарного, нестійкого образу Я, орієнтованого на зовнішнє визнання.

3. Зміщення мотиваційної структури від етичного служіння до прагнення інформаційного самоствердження.

Ці тенденції свідчать про небезпеку професійної деформації на етапі становлення, коли втрачається відчуття цінності живого контакту з Іншим – головного смислового стрижня медичної діяльності.

З позиції феноменологічної психології це можна тлумачити як прояв кризи тілесної присутності. Майбутній лікар, занурений у віртуальний хронотоп, утрачає здатність бути «тут і тепер» із тілом іншого, що страждає. Відбувається онтологічна редукція досвіду – перехід від зустрічі до спостереження, від співбуття до перегляду [14, с. 148–167].

Психологічно це формує «порожню компетентність» – здатність знати без здатності бути. Саме тому головним завданням сучасної медичної освіти є повернення тілесно-емоційного виміру до професійного становлення, відновлення контакту з реальністю через практику живої взаємодії, емпатійні технології, тілесно орієнтовані методи навчання.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє розглядати феномен надмірної віртуалізації інформаційного простору як системоутворюючий чинник трансформації професійного становлення майбутніх лікарів, який має багатовимірний соціально-психологічний вплив – від когнітивних деформацій до онтологічних зрушень у способі буття особистості.

Сучасний медичний студент живе у подвійній реальності: між тілесно-прак-

тичним світом клінічної взаємодії та безтілесним світом цифрових симуляцій. У цьому роздвоєнні формується нова структура ідентичності, де «бути лікарем» означає не лише володіти знанням, а й уміти репрезентувати себе як лікаря у віртуальному просторі. Така ситуація створює ілюзію самореалізації, але одночасно знижує глибину професійного самоусвідомлення, заміщаючи автентичне досвідне «Я» образним «віртуальним Я».

Надмірна віртуалізація сприяє психологічній адаптації без присутності, коли взаємодія з Іншим редукується до інформаційного обміну. Майбутній лікар поступово втрачає здатність до тілесного співпереживання, що є сутністю емпатії. Цей процес набуває характеру онтологічного спустошення: індивід перебуває у нескінченному потоці даних, але не зустрічає Іншого як живу особистість.

У цьому контексті феномен «віртуальної ідентичності» можна розглядати як механізм психологічного захисту від реальності, сповненої невизначеності, болю й етичної відповідальності. Студент створює «цифрове дзеркало», у якому відображається не його професійна зрілість, а лише її візуальний слід. Така заміна реального самопізнання його віртуальним відображенням призводить до поверховості мислення, втрати внутрішньої мотивації та зниження емпатійного потенціалу.

Отже, надмірна віртуалізація інформаційного простору породжує три базові наслідки:

1. Когнітивний – перевага інформаційної компетентності над цілісним пізнанням; знання відокремлюється від досвіду.

2. Емоційно-ціннісний – редукція емпатії, деформація системи цінностей, втрата відчуття сенсу професії як служіння.

3. Онтологічний – втрата присутності як здатності бути «тут і тепер» у зустрічі з Іншим, що є сутнісною основою лікарського покликання.

Таким чином, проблема віртуалізації не зводиться до технічного чи педагогічного виміру – вона торкається самої антропологічної сутності людини, її способу буття у світі, що дедалі більше перетворюється на інформаційне відображення.

Виходячи з цього, пріоритетним завданням сучасної медичної освіти має стати відновлення тілесно-емоційного та духовно-етичного виміру професійного становлення. Це передбачає:

– створення освітнього простору, у якому цифрові технології доповнюють, а не замінюють досвід живої взаємодії;

– розвиток програм емоційної компетентності та емпатійного тренінгу;

– включення до навчального процесу практик рефлексії, самоспостереження, тілесної усвідомленості;

– формування культури «цифрової стриманості» – вміння зберігати внутрішню тишу серед інформаційного шуму.

У підсумку можна стверджувати, що професійне становлення лікаря – це не лише оволодіння знанням, а й шлях до духовної цілісності, який вимагає реальної зустрічі з життям, стражданням і людською крихкістю. Віртуальний простір у разі надмірного захоплення ним може позбавити цю зустріч глибини, перетворивши майбутнього лікаря на спостерігача, а не співучасника життя.

Тому гуманізація медичної освіти у XXI столітті має починатися не з технологій, а з повернення особистості до самої себе, до власної присутності, до здатності бачити Іншого не через екран, а в живому обличчі. Лише така освіта зможе протистояти викликам віртуалізованого світу, зберігаючи в центрі уваги головне – людяність як основу професійної ідентичності лікаря.

Подальше вивчення проблеми надмірної віртуалізації інформаційного простору доцільно зосередити на впливі цифрових технологій на формування професійної ідентичності, емпатії та клінічної компетентності майбутніх лікарів. Перспективним є розроблення інтегративних освітніх програм, які поєднують технологічні інновації з розвитком тілесно-емоційної та рефлексивної компетентності, а також оцінка психофізіологічних і соціально-психологічних наслідків віртуалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галян О. І., Галян І. М. Мотиваційно-ціннісний компонент професійного вибору майбутніх психологів на етапі оптації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 122–130. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1342/1/1-2012goineo.pdf

2. Юрій Р. Ф., Коваль Б. Ф., Вуж Т. Є. Оцінка впливу цифрових інструментів на мотивацію здобувачів вищої освіти в змішаному навчанні. *Перспективи та інновації науки (серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина»)*. 2025. № 2 (48). С. 1224–1237. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-1224-1240

3. Razumna A. Management of forming normative professional identity of future medicines. *Theory and Practice of Social Systems Management*. 2018. № 1. С. 26–37. https://doi.org/10.20998/2078-7782.2018.1.03

4. Поліванова О. Є. Особливості професійної ідентичності особистостей з різним стажем професійної діяльності. *Вісник Харківського національного університету. Серія «Психологія».* 2010. № 913. С. 141–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2010_913_44_37.

5. Андрушко Я. С. Професійна ідентичність особистості як психологічний феномен. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.* 2013. Вип. 19. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_19_17

6. Бохонкова Ю. О. Психологічні умови професійного самовизначення старшокласників на сучасному етапі розвитку суспільства. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 6, Вип. 10. С. 14–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsuh_2015_6_10_4

7. Осьодло В., Сердюк Л., Курбатова А. Особливості професійного становлення студентів-психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. Т. 69, № 5. С. 126–134. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-126-134.

8. Горенко М. В. Гендерні особливості формування готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри : дис… д. філософ. : 053 – соціальні та поведінкові науки. Психологія. Умань, 2022. 266 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15256

9. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наукове видання. Київ : ВД «ЕКС О», 2010. 362 с.

10. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Київ : «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 160 с.

11. Борисюк А. С. Професійна ідентичність медичного психолога: соціально-психологічний аналіз : монографія. Чернівці : Книги XXI, 2010. 440 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apcnim_2014_1_19

12. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.

13. Демченко В. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2018. 225 с. URL: http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/20988

14. Шевченко Н. Ф., Волобуєва О. С., Іванчук М. Г. Дослідження психолого-педагогічних умов формування особистісно-професійної ідентичності здобувачів професійно-технічної освіти. *Інсайт: психологічні виміри суспільства.* 2023. № 9. С. 148–167. https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-9

REFERENCES:

1. Halian, O. I., & Halian, I. M. (2012). Motyvatsiino-tsinnisnyi komponent profesiinoho vyboru maibutnikh psykholohiv na etapi optatsii [Motivational and value component of professional choice of future psychologists at the optation stage]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, (1), 122–130. Retrieved from https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1342/1/1-2012goineo.pdf [in Ukrainian].

2. Yurii, R. F., Koval, B. F., & Vuzh, T. Ye. (2025). Otsinka vplyvu tsyfrovykh instrumentiv na motyvatsiiu zdobuvachiv vyshchoi osvity v zmishanomu navchanni [Assessment of the impact of digital tools on the motivation of higher education students in blended learning]. Perspektyvy

ta innovatsii nauky, 2(48). https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-1224-1240 [in Ukrainian].

3. Razumna, A. (2018). Management of forming normative professional identity of future medicines. Theory and Practice of Social Systems Management, (1), 26–37. https://doi.org/10.20998/2078-7782.2018.1.03 [in English].

4. Polivanova, O. Ye. (2010). Osoblyvosti profesiinoi identychnosti osobystostei z riznym stazhem profesiinoi diialnosti [Features of professional identity of individuals with different lengths of professional experience]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu. Seriia «Psykholohiia», (913), 141–143. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2010_913_44_37 [in Ukrainian].

5. Andrushko, Ya. S. (2013). Profesiina identychnist osobystosti yak psykholohichnyi fenomen [Professional identity of the individual as a psychological phenomenon]. Aktualni problemy sotsiolohii, psykholohii, pedahohiky, (19), 104–110. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_19_17 [in Ukrainian].

6. Bokhonkova, Yu. O. (2015). Psykholohichni umovy profesiinoho samovyznachennia starshoklasnykiv na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Psychological conditions of professional self-determination of high school students at the current stage of societal development]. Aktualni problemy psykholohii, 6(10), 14–21. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsuh_2015_6_10_4 [in Ukrainian].

7. Osiodlo, V., Serdiuk, L., & Kurbatova, A. (2022). Osoblyvosti profesiinoho stanovlennia studentiv-psykholohiv [Features of professional development of psychology students]. Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, 69(5), 126–134. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-126-134 [in Ukrainian].

8. Horenko, M. V. (2022). Henderni osoblyvosti formuvannia hotovnosti maibutnikh psykholohiv do zdiisnennia profesiinoi karyery [Gender peculiarities of developing readiness of future psychologists for professional career] (Doctoral dissertation). Uman. Retrieved from https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15256 [in Ukrainian].

9. Sysoieva, S. O., & Sokolova, I. V. (2010). Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: Tezaurus naukovoho doslidzhennia [Problems of continuing professional education: Thesaurus of scientific research]. Kyiv: EKSO, 362 p. [in Ukrainian].

10. Frankl, V. (2020). Liudyna v poshukakh spravzhnoho sensu [Man's search for meaning]. Kyiv: Klub Simeinoho Dozvillia, 160 p. [in Ukrainian].

11. Borysiuk, A. S. (2010). Profesiina identychnist medychnoho psykholoha: Sotsialno-psykholohichnyi analiz [Professional identity of a medical psychologist: A socio-psychological analysis]. Chernivtsi: Knyhy XXI, 440 p. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apcnim_2014_1_19 [in Ukrainian].

12. Radchuk, H. K. (2014). Aksiopsykholohiia vyshchoi shkoly [Axiopsychology of higher education]. Ternopil: TNPU, 380 p. [in Ukrainian].

13. Demchenko, V. V. (2018). Formuvannia hotovnosti do profesiinoho samovdoskonalennia maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Developing readiness for professional self-improvement in future physical education teachers] (Candidate dissertation). Kropyvnytskyi, 225 p. Retrieved from http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/20988 [in Ukrainian].

14. Shevchenko, N. F., Volobuieva, O. S., & Ivanchuk, M. H. (2023). Doslidzhennia psykholoho-pedahohichnykh umov formuvannia osobystisno-profesiinoi identychnosti zdobuvachiv profesiino-tekhnichnoi osvity [Study of psychological and pedagogical factors in forming personal-professional identity of vocational education students]. Insight: Psychological Dimensions of Society, (9), 148–167. https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-9 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 17.11.2025
Дата прийняття статті: 15.12.2025
Опубліковано: 30.12.2025